

Inhoud

Overige gegevens pag. 1

Arbeid

- Werkloosheidscijfers oktober 2001-december 2001. pag. 2
- Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen, december 2001. pag. 3
- Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen, december 2001. pag. 4
- Contractuele loonkosten per uur december 2001. pag. 5

Financiële instellingen en markten

- Gemiddeld rendement van obligatieleningen, obligatie- en aandelenindexcijfers, week no. 04. pag. 8

Huishoudens en individuen

- Consumentenconjunctuuronderzoek, januari 2002. pag. 4 en 5

Nationale rekeningen

- Kwartaalrekeningen, 3^e kwartaal 2001. pag. 6 en 7
- Toegevoegde waarde van de bouwnijverheid, volumemutaties, september 2001. pag. 7

Overige gegevens

(Niet in dit Statistisch bulletin opgenomen)

Verkrijgbaar is nieuw materiaal betreffende de volgende statistieken:

- Werkelijke individuele consumptie van huishoudens, volumemutaties, november 2001.
 - Werkelijke individuele consumptie van huishoudens, waardenmutaties, november 2001.
- Int. tel. (045) 570 70 70.

Verklaring van de tekens

. = gegevens ontbreken; – = nihil; x = geheim; * = voorlopig cijfer.
() achter de titel = nummer met de laatst gepubliceerde overeenkomstige tabel.

Auteursrecht

© CBS, Voorburg/Heerlen, 2002. Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen of intern gebruik is toegestaan.
ISSN: 0166-9680

Prijs

€ 70,50 per jaar (excl. verzendkosten); los nummer € 6,50.

Informatie

Infoservice: tel. (045) 570 70 70; E-mail: infoservice@cbs.nl
Website: www.cbs.nl; Conjunctuur: teletekst pag. 506 en 507
Redactie SB: CBS, Postbus 4000, 2270 JM Voorburg.

Werkloosheid stabiel op laag niveau

In het vierde kwartaal van 2001 waren er volgens de nieuwste CBS-cijfers gemiddeld 135 duizend mensen geregistreerd werkloos. De werkloosheid is daarmee nog steeds stabiel op een laag niveau. Gemiddeld over heel 2001 was het aantal geregistreerde werklozen ruim 40 duizend lager dan in 2000.

Werkloosheid stabiel op laag niveau

Sinds het voorjaar van vorig jaar schommelen de seizoengecorrigeerde cijfers tussen de 135 en 150 duizend. De veranderingen zijn gering en vallen binnen de onnauwkeurigheidsmarges van de steekproefuitkomsten. Het cijfer van het laatste kwartaal kwam uit op 135 duizend, dat is slechts enkele duizenden lager dan het cijfer van maart-mei. De werkloosheid is dus al geruime tijd stabiel. Het niveau van de geregistreerde werkloosheid is daarbij met 1,9 procent van de beroepsbevolking als laag aan te merken.

Daling werkloosheid sinds 1994

Tussen begin 1992 en begin 1994 steeg de werkloosheid in een hoog tempo. Het aantal geregistreerde werklozen kwam uit op een top van een half miljoen in het eerste kwartaal van 1994. Daarna zette een daling in. In vijf jaar tijd halveerde het aantal geregistreerde werklozen. Begin 1999 lag het voor seizoeneffecten gecorrigeerde aantal geregistreerde werklozen op 250 duizend. De daling van de werkloosheid ging verder waarna vanaf voorjaar 2001 een stabilisatie optrad. In het vierde kwartaal van 2001 kwam het aantal geregistreerde werklozen gemiddeld uit op 135 duizend.

Werkloosheid in 2001 ruim 40 duizend lager

Gemiddeld over heel 2001 kwam het aantal geregistreerde werklozen uit op 146 duizend. Dat is 42 duizend lager dan in 2000. De

daling in 2001 was daarmee iets groter dan die in 2000 maar kleiner dan die in het jaar 1999. Vorig jaar nam zowel bij de mannen als bij de vrouwen het aantal geregistreerde werklozen af met 21 duizend. De geregistreerde werkloosheid onder vrouwen blijft echter hoger dan die onder mannen. In 2001 was 2,4 procent van de vrouwen in de beroepsbevolking werkloos en 1,8 procent van de mannen. Omdat veel vrouwen die werk zoeken op de arbeidsmarkt niet ingeschreven staan bij een arbeidsbureau, zijn de verschillen in werkloosheid tussen mannen en vrouwen feitelijk groter.

Technische toelichting

Geregistreerde werklozen zijn mensen die bij een arbeidsbureau staan ingeschreven, direct beschikbaar zijn voor een baan van minstens twaalf uur per week en geen werk hebben of werk van minder dan twaalf uur per week. De cijfers over de geregistreerde werkloosheid zijn gebaseerd op de registratie van de arbeidsbureaus en de Enquête beroepsbevolking van het CBS, een steekproef-onderzoek dat maandelijks onder ruim tienduizend mensen in Nederland wordt gehouden.

De geregistreerde werkloosheidscijfers hebben een onnauwkeurigheidsmarge omdat ze gebaseerd zijn op een steekproefonderzoek. Alleen uit grote veranderingen of uit veranderingen die zich gedurende een langere periode aftekenen mogen conclusies worden getrokken over de tendens van de werkloosheid.

Naast de maandelijks cijfers van de geregistreerde werkloosheid, publiceert het CBS jaarlijks een breder scala van indicatoren van het onbenut arbeidsaanbod. Eén daarvan is de werkloze beroepsbevolking: mensen die niet of minder dan twaalf uur werken en actief zoeken naar werk voor twaalf uur of meer. Het Centraal Planbureau gebruikt dit cijfer voor economische analyses.

Een nog bredere afbakening van het onbenut arbeidsaanbod is: alle mensen die niet of minder dan twaalf uur werken en betaald werk voor twaalf uur of meer zouden willen hebben (ongeacht of men direct in staat is om te werken, op zoek is naar werk, enzovoorts).

Een andere indicatie van het arbeidspotentieel is het aantal mensen met een bijstands- of ww- uitkering.

1. Geregistreerde werklozen naar geslacht, naar duur inschrijving en naar leeftijd (driemaandsgemiddelden)

(01)

	Totaal	Mannen	Vrouwen	Korter dan 1 jaar	1 jaar of langer	< 25 jaar	25-34 jaar	35-64 jaar
<i>x 1 000</i>								
Aug. '00 – okt. '00	181	86	96	104	78	23	45	114
Sept. '00 – nov. '00	190	88	102	109	81	22	52	117
Okt. '00 – dec. '00	186	90	96	108	78	22	53	111
Jan. '01 – maart '01	176	98	78	114	62	24	43	109
April '01 – juni '01	132	72	61	80	52	16	31	85
Juli '01 – sept. '01	141	72	69	91	50	18	34	89
Aug. '01 – okt. '01	140	70	69	93	47	20	33	87
Sept. '01 – nov. '01	141	70	71	95	46	22	34	85
Okt. '01 – dec. '01	135	67	69	89	47	22	33	80

Bron: Statistiek geregistreerde werkloosheid.

N.B. Niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers. Duur inschrijving volgens registratie arbeidsbureaus.

2. Geregistreerde werklozen naar geslacht en leeftijd en naar geslacht en duur inschrijving (driemaandsgemiddelden)

(01)

Aantal gedetineerden met een strafblad van maximaal één jaar, op basis van de duur van de straf (in maanden)											
Totaal				< 25 jaar		25–64 jaar		Korter dan 1 jaar		1 jaar of langer	
				Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
x 1 000											
Aug. '00 – okt. '00			181	8	15	78	81	48	56	38	40
Sept. '00 – nov. '00			190	5	16	82	86	47	63	41	40
Okt. '00 – dec. '00			186	7	14	83	81	48	59	42	36
Jan. '01 – maart '01			176	11	13	87	65	65	49	33	28
April '01 – juni '01			132	10	6	62	55	41	39	30	21
Juli '01 – sept. '01			141	11	6	60	63	44	47	27	22
Aug. '01 – okt. '01			140	12	8	59	62	47	46	24	23
Sept. '01 – nov. '01			141	11	11	59	60	48	47	23	24
Okt. '01 – dec. '01			135	11	11	56	57	45	43	21	25

Bron: Statistiek geregistreerde werkloosheid.

N.B. Niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers. Duur inschrijving volgens registratie arbeidsbureaus.

Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen ¹⁾

(2001, no. 50)

	Sbi-code ²⁾	Jaargemiddelde		2000	2001*											
		2000	2001	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
		1990=100														
Totaal	01–93	132,2	138,4	133,7	135,9	135,9	136,3	137,4	137,9	138,4	139,7	139,7	139,7	140,1	140,1	140,2
Leeftijdscategorie																
Jeugd		132,2	141,1	133,9	138,7	138,7	138,7	139,6	139,9	140,2	142,6	142,6	142,6	143,0	143,0	143,0
Volwassenen		132,2	138,3	133,7	135,7	135,8	136,1	137,3	137,8	138,3	139,5	139,5	139,5	139,9	139,9	140,0
Cao-sector																
Particuliere bedrijven		132,8	139,2	134,4	136,6	136,6	136,7	138,2	138,6	139,0	140,5	140,5	140,5	140,8	140,9	140,9
Overheid		130,4	136,1	132,0	133,4	133,5	135,0	135,3	136,3	136,6	136,6	136,5	136,6	137,8	137,8	137,8
Gesubsidieerde sector		131,3	138,1	132,6	136,3	136,0	136,2	136,5	136,6	137,9	139,7	139,7	139,7	139,7	139,7	139,7
Bedrijfssector ²⁾																
Landbouw en visserij	01–05	136,4	140,8	137,6	140,0	140,0	140,0	140,1	140,1	140,1	141,4	141,4	141,4	141,5	141,5	141,5
Industrie en bouwrijverheid	10–45	133,9	139,7	135,5	136,4	136,5	136,6	139,0	139,7	140,2	141,0	141,0	141,0	141,7	141,7	141,7
Commerciële dienstverlening	50–74	131,6	138,2	133,2	136,1	136,1	136,1	137,1	137,4	137,7	139,6	139,6	139,6	139,7	139,7	139,8
Niet-commerciële dienstverlening	75–93	131,1	137,4	132,6	134,9	134,9	135,9	136,3	136,9	137,6	138,3	138,3	138,3	139,0	139,0	139,0
Bedrijfstak ²⁾																
Industrie	15–37	132,9	138,5	134,9	135,8	135,9	136,0	137,8	138,3	138,5	139,4	139,4	139,4	140,4	140,3	140,4
Energie- en waterleidingbedrijven	40–41	129,5	134,2	130,5	131,6	131,6	131,6	133,5	135,2	135,2	135,2	135,2	135,2	135,2	135,2	135,2
Bouwnijverheid	45	136,8	143,8	137,7	138,6	138,6	138,6	142,7	143,9	145,4	146,2	146,2	146,2	146,2	146,2	146,2
Handel	50–52	133,3	139,0	134,9	136,5	136,5	136,5	137,9	138,5	138,9	140,5	140,4	140,5	140,6	140,6	140,6
Horeca	55	134,7	139,9	137,2	136,9	136,9	136,9	136,9	137,8	137,8	142,5	142,5	142,5	142,5	142,5	142,5
Vervoer en communicatie	60–64	131,0	135,3	132,0	132,9	132,9	132,9	135,8	136,0	136,0	136,1	136,2	136,2	136,4	136,5	136,5
Financiële instellingen	65–67	132,6	138,1	135,3	135,5	135,5	135,6	135,8	135,8	137,5	140,2	140,2	140,2	140,2	140,2	140,7
Zakelijke dienstverlening	70–74	129,7	138,6	130,9	137,3	137,3	137,3	137,3	137,3	137,3	139,9	139,9	139,9	140,0	140,0	140,0
Openbaar bestuur	75	130,1	135,9	132,2	133,5	133,8	133,9	134,2	136,0	136,0	136,1	136,0	136,1	138,2	138,3	138,3
Onderwijs	80	130,9	136,5	131,5	133,4	133,4	137,1	137,1	137,1	137,1	137,1	137,1	137,1	137,1	137,1	137,1
Gezondheids- en welzijnszorg	85	131,6	138,8	132,8	136,8	136,4	136,5	136,7	136,7	138,8	140,6	140,6	140,6	140,6	140,6	140,6
Cultuur en overige dienstverlening	90–93	133,0	139,0	134,7	136,4	136,4	136,9	139,0	139,0	139,0	140,0	140,0	140,0	140,3	140,3	140,3
Bedrijfsklasse ²⁾																
Voedings- en genotmiddelenindustrie	15–16	133,1	138,4	134,1	135,9	135,9	136,0	138,1	138,2	138,6	139,6	139,6	139,6	139,6	139,6	139,7
Grafische industrie	22	131,7	136,6	133,0	133,6	135,4	135,4	136,5	136,5	136,5	136,6	136,6	136,6	138,4	138,4	138,4
Chemische industrie	24	134,9	141,4	135,5	137,2	137,3	137,4	142,3	142,4	142,4	142,9	143,0	143,0	143,0	143,0	143,0
Metaal- en elektrotechnische industrie	27–35	132,2	138,0	135,0	135,5	135,5	135,5	136,8	137,9	137,9	138,4	138,4	138,4	140,4	140,3	140,3
Groothandel	51	132,0	137,3	133,3	134,9	135,0	135,0	136,5	136,7	137,4	138,6	138,5	138,6	138,7	138,7	138,7
Detailhandel	52	136,2	142,3	138,3	139,7	139,7	139,7	141,3	141,3	141,5	144,0	144,0	144,0	144,1	144,1	144,4
Financiële instellingen en zakelijke dienstverlening	65–74	130,4	138,5	132,0	136,8	136,8	136,8	136,9	136,9	137,4	140,0	140,0	140,0	140,0	140,0	140,1
Bankwezen	65	132,9	138,2	135,7	135,5	135,5	135,5	135,5	135,5	137,0	140,7	140,7	140,7	140,7	140,7	140,7
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	66	132,2	138,4	134,8	136,2	136,2	136,2	137,1	137,1	139,5	139,5	139,5	139,5	139,5	139,5	141,5

¹⁾ De brutering van de overhevelingstoelage (vanaf januari 2001) is zodanig in de indexcijfers verwerkt, dat de brutering niet leidt tot loonmutaties, voorzover niet van de wettelijke bruteringsregeling (verhoging van het loon met 1,9 procent met een maximum van 791,85 euro per jaar) is afgeweken.

²⁾ Indeling naar economische activiteit volgens de Standaard bedrijfsindeling (SBI 1993).

Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen 1)

(2001, no. 50)

	Sbi-code 2)	Jaargemiddelde		2000	2001*											
		2000	2001	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
1990=100																
Totaal	01–93	129,1	135,2	130,6	132,8	132,8	133,1	134,2	134,7	135,2	136,4	136,4	136,4	136,8	136,9	136,9
Leeftijdscategorie																
Jeugd		130,6	139,4	132,3	137,0	137,0	137,1	138,0	138,2	138,5	140,9	140,9	140,9	141,3	141,3	141,3
Volwassenen		129,0	134,9	130,5	132,5	132,5	132,8	134,0	134,5	135,0	136,1	136,1	136,1	136,6	136,6	136,6
Cao-sector																
Particuliere bedrijven		131,1	137,2	132,5	134,7	134,7	134,8	136,3	136,7	137,1	138,6	138,6	138,6	138,9	138,9	139,0
Overheid		125,1	130,5	126,6	127,9	128,1	129,5	129,7	130,7	131,0	131,0	131,0	131,0	132,1	132,1	132,1
Gesubsidieerde sector		124,7	131,2	126,0	129,4	129,2	129,4	129,7	129,7	131,0	132,7	132,7	132,7	132,6	132,6	132,6
Bedrijfssector 2)																
Landbouw en visserij	01–05	133,5	137,7	134,6	137,0	137,0	137,0	137,0	137,0	137,0	138,4	138,4	138,4	138,5	138,5	138,5
Industrie en Bouwnijverheid	10–45	132,1	137,8	133,6	134,5	134,6	134,7	137,0	137,8	138,2	139,1	139,1	139,1	139,7	139,7	139,7
Commerciële dienstverlening	50–74	129,8	136,2	131,3	134,1	134,1	134,2	135,2	135,4	135,7	137,6	137,6	137,6	137,7	137,7	137,8
Niet-commerciële dienstverlening	75–93	125,3	131,2	126,7	128,9	128,9	129,8	130,2	130,8	131,4	132,1	132,1	132,1	132,8	132,8	132,8
Bedrijfstak 2)																
Industrie	15–37	131,6	136,9	133,4	134,3	134,4	134,5	136,3	136,8	136,9	137,8	137,8	137,8	138,8	138,8	138,8
Energie- en waterleidingbedrijven	40–41	127,1	131,7	128,1	129,2	129,2	129,2	131,1	132,7	132,7	132,7	132,7	132,7	132,7	132,7	132,7
Bouwnijverheid	45	134,0	140,7	134,8	135,7	135,7	135,7	139,7	140,9	142,3	143,1	143,1	143,1	143,1	143,1	143,1
Handel	50–52	131,7	137,3	133,3	134,9	134,9	134,9	136,3	136,9	137,2	138,8	138,7	138,8	138,9	138,9	138,9
Horeca	55	134,6	139,7	137,1	136,8	136,8	136,8	136,8	137,7	137,7	142,3	142,3	142,3	142,3	142,3	142,3
Vervoer en communicatie	60–64	129,0	133,4	130,0	130,8	130,8	130,9	133,9	134,1	134,1	134,2	134,2	134,2	134,5	134,6	134,6
Financiële instellingen	65–67	127,2	132,2	129,7	129,7	129,7	129,7	130,0	130,0	131,6	134,1	134,1	134,1	134,1	134,1	134,6
Zakelijke dienstverlening	70–74	128,9	137,8	130,1	136,4	136,4	136,4	136,5	136,5	136,5	139,1	139,1	139,1	139,1	139,1	139,1
Openbaar bestuur	75	125,1	130,6	127,2	128,3	128,6	128,7	129,0	130,7	130,8	130,8	130,8	130,8	132,9	132,9	132,9
Onderwijs	80	124,9	130,3	125,6	127,3	127,3	130,9	130,9	130,9	130,9	130,9	130,9	130,9	130,9	130,9	130,9
Gezondheids- en welzijnszorg	85	124,3	131,1	125,5	129,2	128,9	129,0	129,1	129,2	131,2	132,8	132,8	132,8	132,9	132,9	132,9
Cultuur en overige dienstverlening	90–93	129,5	135,2	131,1	132,7	132,7	133,2	135,3	135,3	135,3	136,2	136,2	136,2	136,5	136,5	136,6
Bedrijfsklasse 2)																
Voedings- en genotmiddelenindustrie	15–16	133,1	138,4	134,1	135,9	135,9	136,1	138,2	138,2	138,6	139,6	139,6	139,7	139,7	139,7	139,7
Grafische industrie	22	131,7	136,6	133,1	133,7	135,5	135,5	136,5	136,6	136,6	136,7	136,7	136,7	138,5	138,5	138,5
Chemische industrie	24	131,2	137,5	131,8	133,5	133,5	133,6	138,4	138,5	138,5	139,0	139,0	139,0	139,1	139,1	139,1
Metaal- en elektrotechnische industrie	27–35	131,3	136,7	133,9	134,3	134,3	134,3	135,6	136,7	136,7	137,1	137,1	137,1	139,1	139,1	139,1
Groothandel	51	131,1	136,3	132,4	134,0	134,0	134,0	135,6	135,7	136,4	137,6	137,5	137,6	137,7	137,7	137,7
Detailhandel	52	133,4	139,4	135,5	136,9	136,9	136,9	138,5	138,5	138,5	140,9	140,9	140,9	141,1	141,1	141,3
Financiële instellingen en zakelijke dienstverlening	65–74	128,3	136,1	129,8	134,5	134,5	134,5	134,6	134,6	135,1	137,6	137,6	137,6	137,6	137,7	137,8
Bankwezen	65	125,2	130,1	127,8	127,6	127,6	127,6	127,6	127,6	129,0	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5	132,5
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	66	131,3	136,4	134,0	134,2	134,2	134,2	135,1	135,1	137,5	137,5	137,5	137,5	137,5	137,5	139,4

1) De brutering van de overhevelingstoeslag (vanaf januari 2001) is zodanig in de indexcijfers verwerkt, dat de brutering niet leidt tot loonmutaties, voorzover niet van de wettelijke bruteringsregeling (verhoging van het loon met 1,9 procent met een maximum van 791,85 euro per jaar) is afgeweken.

2) Indeling naar economische activiteit volgens de Standaard bedrijfsindeling (SBI 1993).

Consumentenconjunctuuronderzoek 1)

(2001, no. 01)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Index van consumentenvertrouwen 2)												
1998	20	19	23	20	25	25	25	24	16	4	4	5
1999	8	6	7	9	11	10	15	16	23	23	20	20
2000	28	24	25	26	25	27	25	26	24	23	17	19
2001	15	11	5	0	3	–4	–2	–5	–5	–10	–11	–7
2002	–1											
Index van het economisch klimaat 2)												
1998	24	24	30	24	30	28	28	26	11	–13	–11	–8
1999	–3	–7	–8	–9	–3	–4	6	6	24	24	17	18
2000	33	25	27	30	26	27	25	24	23	21	14	14
2001	10	–1	–13	–26	–20	–29	–28	–35	–33	–41	–45	–36
2002	–18											
Index van de koopbereidheid 2)												
1998	17	15	19	18	21	22	22	22	20	15	14	13
1999	15	16	17	20	20	20	21	22	22	22	22	21
2000	24	23	23	24	24	27	25	27	25	24	19	22
2001	19	19	18	17	17	13	15	15	14	12	11	12
2002	10											

1) Dit onderzoek wordt medefinancierd door de Europese Gemeenschap; netto steekproef aantal is 969 in de maand januari 2002.

Door omstandigheden omvat het onderzoek over de maand juni 2000, 543 geënquêteerden.

Normaal gesproken maken ongeveer 900 personen deel uit van de steekproef.

Door de kleinere steekproefomvang zijn de onnauwkeurigheidsmarges bij de uitkomsten iets groter dan gebruikelijk.

2) Voor berekeningswijze van deze index zie de publikatie Gebruikershandboek Consumentenconjunctuuronderzoek 1972 – 1992 (SDU/uitgeverij, 1994).

Met ingang van januari 1994 worden de indexen met terugwerkende kracht gepresenteerd als een saldo met als minimum –100 en als maximum +100.

Contractuele loonkosten per uur inclusief bijzondere beloningen 1)
(2001, no. 50)

	Sbi-code 2)	Jaargemiddelde		2000	2001*											
		2000	2001	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
1990=100																
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	132,5	137,0	135,3	134,6	134,6	134,6	135,9	137,0	137,0	137,4	137,4	137,4	139,6	139,5	139,5
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	66	133,3	138,7	136,1	136,5	136,5	136,5	137,4	137,4	139,7	139,7	139,7	139,7	139,7	139,7	141,7
Openbaar bestuur	75	131,4	136,6	133,6	134,2	134,5	134,6	134,9	136,7	136,8	136,8	136,8	136,8	139,0	139,0	139,0
Onderwijs	80	133,9	138,7	134,6	135,5	135,5	139,3	139,3	139,3	139,3	139,3	139,3	139,3	139,3	139,3	139,3
Gezondheids- en welzijnszorg	85	129,3	135,5	130,5	133,5	133,2	133,2	133,4	133,5	135,5	137,2	137,2	137,2	137,3	137,3	137,3

- 1) Tot en met 2000 maakt de overhevelingstoeslag deel uit van de loonkosten, terwijl vanaf 2001 wordt uitgegaan van cao-lonen waarin de gebruteerde overhevelingstoeslag verwerkt is.
2) Indeling naar economische activiteit volgens de Standaard bedrijfsindeling (SBI 1993).

Consumentenvertrouwen vrijwel gelijk

Het consumentenvertrouwen komt in januari uit op -1. Dit is een stijging met zes punten ten opzichte van december. Een dergelijke toename is echter gebruikelijk in deze tijd van het jaar. Wanneer wordt gecorrigeerd voor seizoeninvloeden, blijft het vertrouwen dan ook vrijwel gelijk. Dit blijkt uit het Consumenten Conjunctuur Onderzoek van het CBS. In december was nog sprake van een herstel van het vertrouwen, na een sterke terugval in vooral de eerste helft van 2001.

Lagere koopbereidheid remt herstel vertrouwen

De twee onderdelen van de vertrouwensindex laten tegengestelde bewegingen zien. Enerzijds neemt het optimisme van de consument over het economisch klimaat toe. Anderzijds neemt de koopbereidheid af, vooral omdat consumenten de tijd minder gunstig vinden voor grote aankopen. Deze lagere koopbereidheid remt het herstel van het consumentenvertrouwen. Het is mogelijk dat de daling van de koopbereidheid van incidentele aard is. De enquête onder consumenten heeft plaatsgevonden in de eerste tien werkdagen van de maand. De lagere koopbereidheid kan samenhangen met de invoering van de (chartale) euro.

Pessimisme over toekomst economie neemt fors af

De consument wordt in januari opnieuw duidelijk minder pessimistisch over het economisch klimaat. Net als in december loopt vooral het pessimisme over de ontwikkelingen in de komende twaalf maanden sterk terug. Het aantal pessimisten is in januari nog maar iets groter dan het aantal optimisten. De consument is onder andere iets positiever over de ontwikkeling van de werkloosheid en de inflatie.

Consument vindt tijd minder gunstig voor doen grote aankopen

De daling van de koopbereidheid komt vooral doordat de consument de tijd minder gunstig vindt voor het doen van grote aankopen. Dit hangt mogelijk samen met de invoering van de (chartale) euro. Zo kan het zijn dat de consument zich eerst opnieuw wil oriënteren op de europrijzen van duurzame goederen. Het oordeel van de consument over de eigen financiële positie blijft vrijwel onveranderd positief. Nog steeds zien meer consumenten een verbetering van hun financiën dan een verslechtering.

Technische toelichting

De index van het consumentenvertrouwen geeft aan in hoeverre huishoudens vinden dat het economisch gezien beter of slechter

gaat. Het consumentenvertrouwen wordt bepaald op basis van de mening van huishoudens over het algemene economische klimaat en over de eigen koopbereidheid. Maandelijks worden hierover in het Consumenten Conjunctuuronderzoek (CCO) vijf vragen gesteld aan ongeveer duizend personen. Daarnaast bevat het CCO onder andere vragen over de verwachtingen voor de werkloosheid en de inflatie en over het spaargedrag en aankoopplannen van huishoudens.

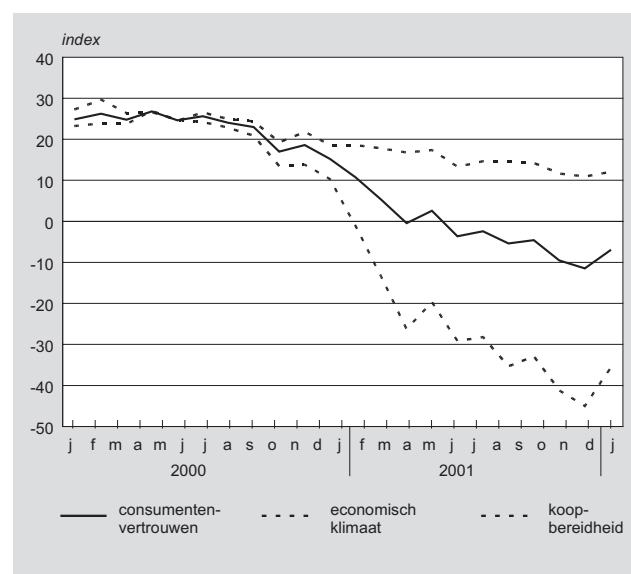
De ondervraagden kunnen vinden dat het beter gaat (de 'optimisten'), dat het slechter gaat (de 'pessimisten') of dat de situatie gelijk blijft. Als er evenveel optimistische als pessimistische consumenten zijn, heeft de index de waarde nul. Een waarde van tien betekent dat de optimisten een meerderheid van tien procent hebben ten opzichte van de pessimisten.

Twee van de vragen gaan over de economische situatie in het algemeen. Het CBS berekent uit de antwoorden hierop de indicator van het economisch klimaat. De overige drie vragen gaan over de financiële situatie van het eigen huishouden. Daaronder is ook de vraag of de tijd gunstig is voor aankopen van duurzame goederen. De antwoorden op deze drie vragen worden samengevat in de indicator van de koopbereidheid.

Het CBS berekent ook tijdreeksen van het consumentenvertrouwen na verwijdering van seizoeninvloeden (zie tabel 3). De berekening van de seizoeninvloeden wordt eenmaal per jaar geactualiseerd. Dat is nu gebeurd op basis van de cijfers tot en met december 2001. Daardoor zijn de seizoengecorrigeerde cijfers over december 2001 en eerder bijgesteld. De omvang van de herzieningen is beperkt.

Het Consumenten Conjunctuur Onderzoek wordt vanaf mei 2000 medegefinancierd door de Europese Gemeenschap.

Indexen consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid

Economische groei derde kwartaal 0,8%

In het derde kwartaal van 2001 is de economische groei van de Nederlandse economie uitgekomen op 0,8% ten opzichte van hetzelfde kwartaal van vorig jaar. De groei is met 0,4%-punt naar boven bijgesteld in vergelijking met de eerste raming in november. De economische groei is in de loop van 2001 voortdurend afgenomen. In het derde kwartaal is vooral de groei van de uitvoer sterk teruggelopen. De prijsstijging van het bruto binnenlands product vertraagt enigszins en komt uit op 4,7%. Er is nog geen zicht op een duidelijk economisch herstel in het vierde kwartaal van 2001. De industriële productie zet de daling van het derde kwartaal in oktober en november versterkt door. Het producentenvertrouwen in de industrie bereikt in november de laagste stand van de afgelopen jaren. Verder hebben de ondernemers in de industrie, delfstofwinning en nutssector hun investeringsverwachtingen voor 2001 en 2002 in de loop van 2001 naar beneden bijgesteld. Het consumentenvertrouwen laat in december daarentegen wel een duidelijk herstel zien. De voorlopige maandcijfers over oktober en november zijn niet uitbundig maar duiden toch op een volumegroei van de individuele consumptie met ruim tweeënhalf procent. Dit is een groeicijfer dat iets boven het gemiddelde van de eerste negen maanden van 2001 ligt.

Kwartaal-op-kwartaalgroei tot stilstand gekomen

In het derde kwartaal van 2001 is het volume van het BBP niet gewijzigd ten opzichte van het tweede kwartaal. Hierbij is gecorrigeerd voor kalendereffecten en seizoeninvloeden. Ook dit cijfer is ten opzichte van de raming in november (-0,4%) naar boven bijgesteld.

Opwaartse bijstelling eerder gepubliceerde raming

De economische groei van 0,8% in het derde kwartaal van 2001 is de laagste sinds 1993. Deze raming is evenwel een opwaartse bijstelling van de groeiraming van 0,4% die in november is gepubliceerd. De bijstelling wordt veroorzaakt door nieuw beschikbaar gekomen informatie. Op basis hiervan is de productie in de landbouw, de delfstoffenwinning en de bouwnijverheid naar boven bijgesteld. Bij de landbouw is nu de ontwikkeling van de oogsten en de vleesproductie minder negatief. In de bouw is de raming van de GWW-investeringen (de grote infrastructurele werken) hoger, terwijl in de delfstoffenwinning meer gas is geproduceerd en geëxporteerd dan oorspronkelijk was geraamd. Ten slotte is de groei van de in- en uitvoer van goederen (exclusief energie) naar beneden bijgesteld. Deze laatste bijstelling betreft per saldo alleen de wederuitvoer en de bijbehorende invoer.

Staat 1
Waarde- en prijsontwikkeling van het BBP (marktprijzen)

	Waarde	Waarde- verandering	Prijs- verandering
	<i>mld euro</i>	<i>in % t.o.v. jaar eerder</i>	
1999	373,7	5,5	1,7
2000	401,1	7,3	3,7
1999-1	89,7	4,6	1,5
2	94,8	5,1	1,8
3	90,7	5,4	1,7
4	98,5	6,7	1,9
2000-1	97,0	8,1	3,3
2	102,1	7,7	3,6
3	97,0	6,9	3,7
4	105,0	6,6	4,4
2001-1	103,9	7,1	5,7
2	108,7	6,5	4,9
3	102,4	5,6	4,7

Prijsstijging BBP over de top

De prijsstijging van het BBP is in het derde kwartaal van 2001 uitgekomen op 4,7%. Dit is hoger dan vorig jaar, maar lager dan de piek van 5,7% in het eerste kwartaal. De prijzen van de invoer en van de uitvoer liggen in het derde kwartaal niet of nauwelijks boven het niveau van vorig jaar. Belangrijkste oorzaak zijn de inmiddels gedaalde energieprijzen. De prijsstijging van de consumptie vertraagt naar 4,7%.

Inflatie blijft hoog in het derde kwartaal

De inflatie is in september onveranderd hoog gebleven. Wel is de bijdrage van de energieprijzen aan de inflatie opnieuw afgenomen. Daarentegen is de bijdrage van de voedingsmiddelen aan de inflatie onverminderd groot. Volgens het Europees geharmoniseerde prijsindexcijfer komt de inflatie in Nederland in september uit op 5,4%. Daarmee scoort Nederland in de Eurozone voor de zesde achtereenvolgende maand het hoogst.

Staat 2
Toegevoegde waarde van producenten (bruto, basisprijzen)

	2000	2001			
			I	II	III
			I-III		
Producenten van:	% volumemutaties t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder				
Goederen	3,3	-0,2	0,2	-0,5	-0,1
Landbouw en visserij	0,9	-6,4	-3,1	-0,7	-3,1
Industrie en energie	3,8	0,8	1,0	-1,2	0,2
Bouwnijverheid	2,7	-1,1	-0,9	2,5	0,0
Commerciële diensten	4,5	2,3	1,8	1,0	0,7
Handel, horeca en transport	5,1	2,8	1,7	1,0	1,8
Financiële en zakelijke diensten	4,1	1,9	1,9	1,0	1,6
Niet-commerciële diensten	1,3	2,8	2,8	2,6	2,7
Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen)	3,5	1,7	1,6	1,0	1,4

Industriële productie daalt

In samenhang met de ontwikkeling van de export geeft de industrie de grootste omslag te zien. De industriële productie daalt in het derde kwartaal met meer dan 2% ten opzichte van een jaar geleden. In het jaar 2000 was de groei nog 4,7%. Ook in de commerciële dienstverlening loopt de groei sterk terug. Dit geldt zowel voor handel, horeca en transport als voor de financiële en zakelijke dienstverlening. De luchtvaart krimpt zelfs, mede als gevolg van de terreuraanslagen in de Verenigde Staten. In de landbouw is de productie in de door MKZ getroffen sectoren nog steeds lager dan voor de crisis.

De bouwproductie groeit in het derde kwartaal bijna even snel als in 2000, mede onder invloed van een aantrekkende productie van infrastructurele werken. Beduidend florissant is het beeld bij de niet-commerciële dienstverlening zoals de zorg en de overheid. Deze sector groeit thans twee keer zo hard als vorig jaar.

Nauwelijks nog groei van uitvoer

De volumestijging van zowel de uitvoer als de invoer van goederen en diensten valt sterk terug. Na de hoge groei van 9,5% respectievelijk 9,4% in 2000 valt in ieder kwartaal van 2001 de groei lager uit. In het derde kwartaal vertraagt de volumestijging van de invoer tot 1,4% ten opzichte van hetzelfde kwartaal van vorig jaar. De export loopt nog verder terug en stijgt nog maar 0,4%. Nederlandse exporteurs ondervinden steeds duidelijker de gevolgen van de wereldwijde verslechtering van het economisch klimaat.

Staat 3
Goederen- en dienstentotalen

	2000	2001				
		I	II	III	I-III	
		% - volumemutaties t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder				
Consumptieve bestedingen	3,2	1,7	2,1	1,6	1,8	
w.v.						
individueel	3,5	1,5	2,1	1,6	1,7	
collectief	1,5	2,7	2,4	2,1	2,1	
w.v.						
door huishoudens	3,8	1,1	1,7	1,0	1,3	
door overheid	1,9	3,1	3,0	3,0	3,0	
Investerings in vaste activa	3,8	-1,0	-2,2	-1,2	-1,5	
Verandering in voorraden ¹⁾	-0,1	0,7	-1,0	1,4	0,3	
Nationale bestedingen	3,1	1,6	0,8	1,4	1,3	
Uitvoer van goederen en diensten	9,5	5,2	4,0	0,4	3,2	
Invoer van goederen en diensten	9,4	6,0	3,1	1,4	3,5	
Bruto binnenlands product (mp)	3,5	1,4	1,4	0,8	1,2	

¹⁾ Uitgedrukt als percentage van het BBP

Bescheiden consumptiegroei

De individuele consumptie neemt in het derde kwartaal met 1,6% toe en blijft daarmee ver achter bij 2000. De vertraging in 2001 is het grootst bij de bestedingen aan duurzame consumptiegoederen waarbij overigens de verkopen van nieuwe personenauto's aan consumenten zich in het derde kwartaal minder negatief ontwik-

kelen dan in het eerste halfjaar. De consumptiegroei van commerciële diensten is aanzienlijk vertraagd. Dit hangt samen met lagere bestedingen bij de horeca en aan bank- en verzekeringsdiensten. Aan voedings- en genotmiddelen is zelfs iets minder besteed.

Staat 4
Bruto investeringen in vaste activa: volume

	2000	2001			
		I	II	III	I-III
	% - volumemutaties t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder				
Investerings in vaste activa	3,8	-1,0	-2,2	-1,2	-1,5
w.o.					
Woningen	0,1	-3,4	-0,5	-0,8	-1,6
Gebouwen	6,2	1,0	1,3	2,1	1,4
G.W.W. werken	6,9	2,5	2,0	9,7	4,8
Vervoermiddelen	9,5	-0,5	-5,8	-5,6	-3,9
Machines	3,7	-0,2	-10,1	-5,2	-5,5
Computers	3,4	-3,8	-2,3	-4,4	-3,4

De investeringen in het derde kwartaal van 2001 nemen in volume af met 1,2%. Minder is geïnvesteerd in machines en vliegtuigen. Bij de machines speelt een rol dat in dit kwartaal geen grote nieuwe projecten in gebruik zijn genomen. Zonder grote projecten zijn de investeringen vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Een positieve bijdrage wordt geleverd door de bouwrijverheid, waar de investeringen in de infrastructuur sterk groeien.

Toegevoegde waarde van de bouwnijverheid, volumemutaties

(2001, no. 44)

1998	1999	2000	2001										okt. '00-sept. '01
			4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	jan.-sep.

Procentuele mutaties t.o.v. de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar

3,2	4,9	3,2	0,4	-1,2	-1,1	2,5	-1,6	-2,2	0,6	2,9	7,1	-1,3	-0,1	0
-----	-----	-----	-----	------	------	-----	------	------	-----	-----	-----	------	------	---

Toegevoegde waarde is gedefinieerd als het verschil tussen de productiewaarde en de waarde van het verbruik. Het gaat uitsluitend om de productie van de SBI45 in Nederland; de export van diensten blijft dus buiten beschouwing. De cijfers zijn niet voor seizoeninvloeden gecorrigeerd. Een verdere detaillering naar bedrijfsklassen is niet beschikbaar. De cijfers zijn aangepast aan de Nationale rekeningen 2000 en aan de Kwartaalrekeningen.

	Gemiddelden					Week 4 per dag				
	2001		2002			21-1	22-1	23-1	24-1	25-1
	jaar	dec.	week 2	week 3	week 4					
	%									
Gemiddeld effectief rendement										
Staatsleningen, algemeen	4,80	4,62	4,71	4,67	4,77	4,69	4,76	4,72	4,79	4,87
w.v. met gemiddeld resterende looptijd van										
3-< 5 jaar	4,44	4,23	4,34	4,30	4,45	4,36	4,45	4,39	4,47	4,58
5-< 8 jaar	4,70	4,59	4,68	4,63	4,71	4,63	4,68	4,66	4,76	4,81
3-< 8 jaar	4,60	4,44	4,54	4,50	4,61	4,52	4,59	4,55	4,65	4,72
Vijf langstlopende staatsleningen	5,17	5,01	5,08	5,01	5,09	5,04	5,08	5,05	5,10	5,19
Nieuwste 10-jarige staatslening	4,95	4,87	4,96	4,88	4,96	4,89	4,95	4,92	4,98	5,07
CBS-koersindex voor staatsobligaties	ultimo 1983=100									
Gemiddeld resterende looptijd										
3-< 5 jaar	115,50	116,4	115,9	116,1	115,4	115,8	115,4	115,7	115,4	114,9
5-< 8 jaar	124,10	124,9	124,3	124,6	124,1	124,6	124,3	124,4	123,7	123,4
8-<10 jaar	128,30	129,0	128,2	129,0	128,2	128,9	128,2	128,5	128,1	127,1
	ultimo 1993=100									
CBS-index voor converteerbare obligaties	319,9	300,0	307,2	306,0	304,7	304,3	304,7	303,8	305,7	305,2
CBS-herbeleggingsindex voor obligaties	ultimo 1983=100									
Staatsleningen	369,3	380,1	380,1	381,4	380,3	381,2	380,5	381,1	380,0	378,8
Financiële instellingen										
gewone obligaties	352,4	364,3	364,0	364,7	364,5	364,9	364,6	364,7	364,4	363,8
achtergestelde obligaties	430,9	445,3	446,2	447,8	446,7	447,6	446,7	447,0	446,6	445,7
Algemeen	367,7	379,1	379,4	380,5	379,7	380,4	379,8	380,2	379,5	378,5
	jaar									
Duration van staatsleningen met een vaste looptijd	4,56	4,57	4,50	4,54	4,52	4,53	4,53	4,53	4,51	4,50
CBS-koersindex voor aandelen	ultimo 1983=100									
Officiële Markt										
Algemeen	773,8	686,7	692,3	685,3	693,5	684,9	687,5	688,2	702,8	704,3
Algemeen excl. Kon. Olie	761,2	679,3	685,7	680,0	685,7	680,2	683,3	679,1	693,7	692,0
Internationals	787,1	729,9	738,3	725,3	733,6	722,3	722,7	727,9	744,2	751,0
Lokale fondsen	792,6	682,1	686,3	682,6	691,1	683,9	687,8	685,8	699,8	698,2
Financiële instellingen	976,7	838,1	829,5	826,7	850,9	837,6	845,2	842,1	864,5	865,1
Niet-financiële instellingen	713,3	616,1	630,9	626,2	623,5	620,2	621,8	620,5	629,2	625,9
	ultimo 1993=100									
CBS/MoneyView-index voor beleggingsfondsen										
Algemeen	163,2	153,2	155,1	152,8	152,4	151,9	151,9	151,6	153,1	153,5
aandelenfondsen	219,6	200,8	204,8	200,0	199,4	198,4	198,3	197,7	200,8	201,6
obligatiefondsen	132,4	132,8	132,2	132,6	132,5	132,5	132,4	132,4	132,5	132,5
geldmarktfondsen	118,7	120,0	120,3	120,4	120,4	120,3	120,4	120,3	120,4	120,5
CBS/NIB-index voor niet AEX-aandelen	324,2	278,8	297,8	292,1	289,3	288,1	288,5	287,8	290,4	291,5
CBS MIT-index	371,3	326,0	345,4	334,2	325,3	325,2	325,1	319,6	329,2	327,6
CBS MIT Small-index	438,3	331,5	356,3	343,1	335,1	330,0	331,0	330,8	341,7	342,0
CBS/SBV Vastgoedindex algemeen	94,8	92,2	95,8	97,4	98,7	98,6	99,1	98,5	98,7	98,8
CBS-herbeleggingsindex voor aandelen	ultimo 1983=100									
Officiële Markt										
Algemeen	1 473,7	1 322,5	1 333,5	1 319,8	1 335,8	1 319,1	1 324,2	1 325,5	1 353,6	1 356,5
Algemeen excl. Kon. Olie	1 332,3	1 202,3	1 213,5	1 203,5	1 213,5	1 203,8	1 209,3	1 201,9	1 227,7	1 224,7
Internationals	1 607,1	1 506,0	1 523,4	1 496,5	1 513,6	1 490,3	1 491,1	1 501,8	1 535,4	1 549,5
Lokale fondsen	1 390,6	1 211,0	1 218,4	1 211,8	1 226,9	1 214,0	1 221,1	1 217,6	1 242,4	1 239,6
Financiële instellingen	2 038,3	1 777,1	1 758,7	1 752,8	1 804,2	1 776,0	1 792,2	1 785,5	1 833,1	1 834,2
Niet-financiële instellingen	1 136,7	989,2	1 013,0	1 005,4	1 001,1	995,8	998,3	996,2	1 010,2	1 004,9
	ultimo 1993=100									
CBS/MoneyView-index voor beleggingsfondsen										
Algemeen	179,1	169,3	171,4	168,8	168,4	167,9	167,8	167,5	169,2	169,7
aandelenfondsen	242,5	222,6	227,2	221,8	221,2	220,1	220,0	219,4	222,8	223,8
obligatiefondsen	143,7	145,8	145,1	145,6	145,4	145,4	145,3	145,3	145,5	145,4
geldmarktfondsen	122,4	124,5	124,8	124,9	124,9	124,8	124,9	124,8	124,9	125,0
CBS/NIB-index voor niet AEX-aandelen	382,3	332,1	354,7	347,9	344,5	343,1	343,6	342,7	345,9	347,1
CBS MIT-index	426,2	375,1	397,4	384,5	374,3	374,2	374,0	367,6	378,8	377,0
CBS MIT Small-index	475,4	360,3	387,2	372,9	364,2	358,6	359,7	359,5	371,3	371,6
CBS/SBV Vastgoedindex algemeen	152,0	152,6	158,5	161,2	163,3	163,0	164,0	163,0	163,2	163,5